

Archeologienota

met uitgesteld vooronderzoek
Bonheiden, Weynesbaan

Titel

Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek, Bonheiden, Weynesbaan

Auteur(s)

Christine Swaelens

Opdrachtgever

Gronden Verelst bvba
Mechelsesteenweg 35A
2840 Rumst

BAAC-Projectnummer

2016-366

Plaats en datum

Gent, 28 juli 2016

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 208
ISSN 2033-6898

Inhoud

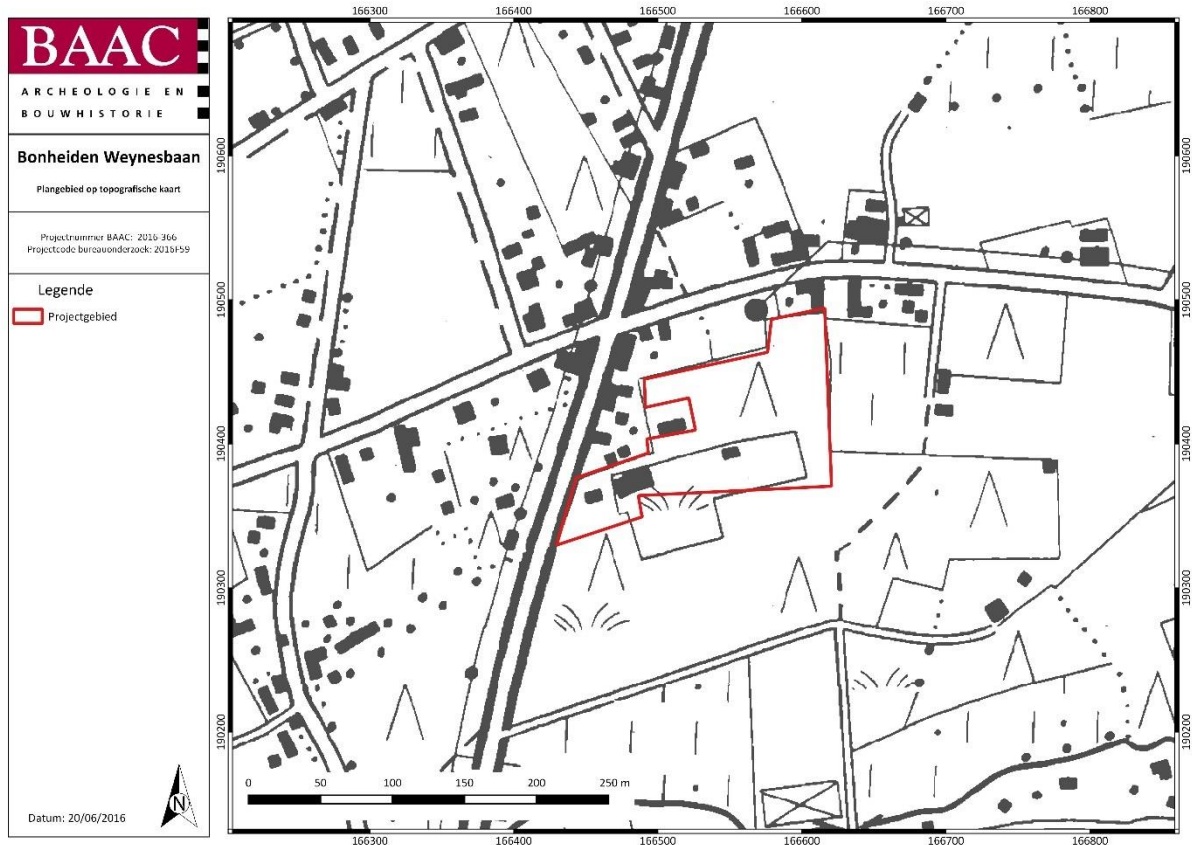
1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1	Administratieve gegevens:	1
1.2	Archeologische voorkennis	3
1.3	Onderzoeksopdracht	3
1.3.1	Algemene beschrijving en doel	3
1.3.2	Aanleiding	4
1.3.3	Beschrijving ingreep/ geplande werken	4
1.3.4	Randvoorwaarden	6
1.4	Strategie en werkwijze	6
2	Assessment Bureauonderzoek	8
2.1	Methoden en technieken	8
2.2	Assessment onderzoeksgebied	8
2.2.1	Landschappelijke en bodemkundige situering	8
2.2.2	Historiek	14
2.2.3	Cartografische bronnen	15
2.2.4	Archeologische data	19
2.3	Besluit	20
2.3.1	Archeologische verwachting	20
2.3.2	Potentieel op kennisvermeerdering	21
2.3.3	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	21
2.3.4	Samenvatting voor gespecialiseerd publiek	22
2.3.5	Samenvatting voor breed publiek	22
3	Lijst met figuren	23
4	Lijst met tabellen	23
5	Bibliografie	23

1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens:

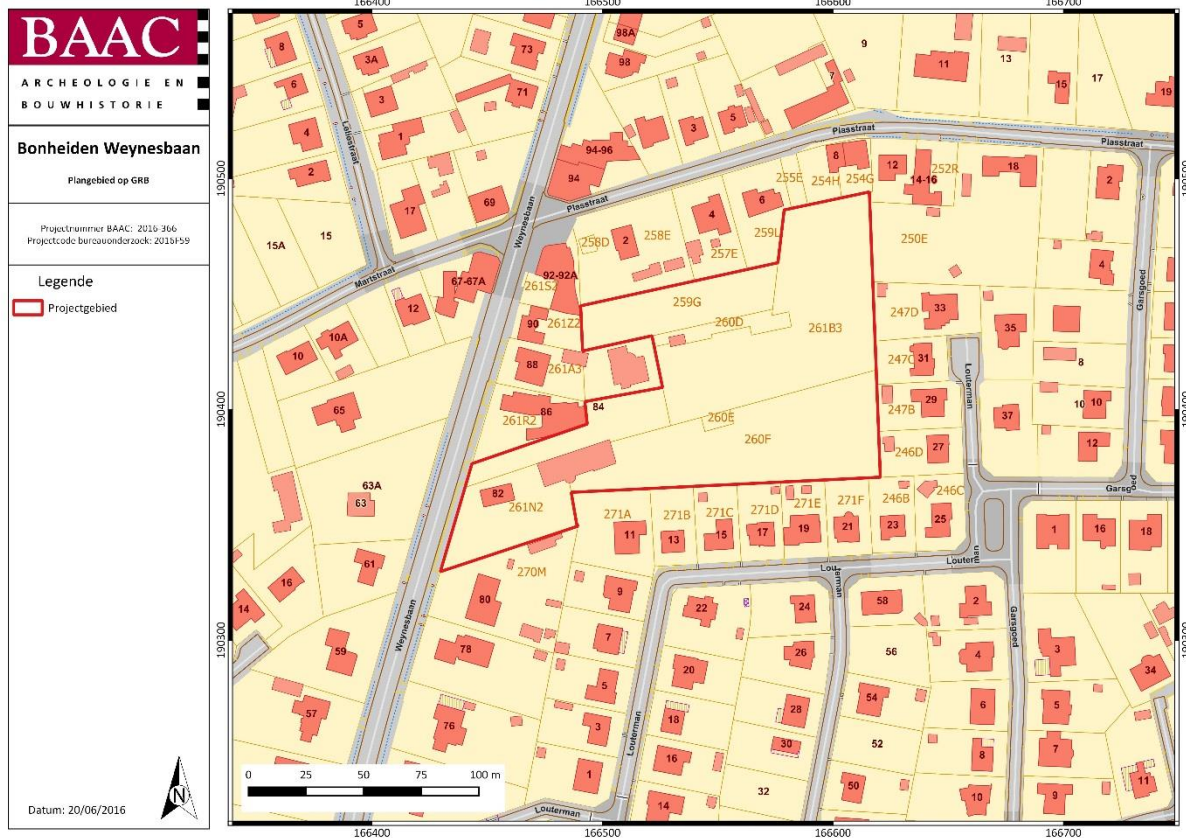
Naam site: Bonheiden, Weynesbaan
 Onderzoek: Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek
 Ligging: Weynesbaan 82-84 , 2820 Rijmenam, Bonheiden, Antwerpen

Topografische kaart:

Kadaster: Bonheiden; 2^e AFD (RIJMENAM), Sectir B, nrs 255/E, 259/G, 259/M, 260/D, 260/E, 260/F, 261/N 2 en 261/B 3.

Kadasterkaart:

Coördinaten: NW X: 166490.2 Y: 190445.4
 NO X: 166615.8 Y: 190494.0
 ZO X: 166620.5 Y: 190370.9
 NW X: 166429.7 Y: 190329.8

Opdrachtgever: Gronden Verelst bvba, Mechelsesteenweg 35,
2840 Rumst

Uitvoerder: BAAC Vlaanderen bvba

Erkenningsnummer BAAC Vlaanderen: 2015/00020

Projectcode BAAC Vlaanderen: 2016-366

Projectcode bureauonderzoek: 2016F59

Erkend archeoloog/veldwerkleider: Ilse Gierts; 2015/00078

Bewaarplaats archief: BAAC Vlaanderen bvba (tijdelijk)

Grootte projectgebied: ca 14 300 m²

Uitvoeringsperiode: juli 2016

Aanleiding: Verkavelingsaanvraag

Plan met gekende verstoringen:

Het betreft een schuur, klein gebouwtje en een huis.
De verstoringen van het bodemarchief ten gevolge van deze bebouwing zijn in verhouding tot de omvang van het plangebied minimaal.

Wettelijk depot:

BAAC Vlaanderen bvba (tijdelijk), geen erkend depot

Resultaten (termen thesaurus):

Romeinse periode, Nieuwe Tijd

1.2 Archeologische voorkennis

Met betrekking tot het plangebied zelf is er geen specifieke historische of archeologische voorkennis. Het dichtstbijzijnde gebied dat archeologisch werd onderzocht, bevindt zich op minder dan 1 km ten zuidoosten van het plangebied en betreft de opgraving van mogelijks een Romeinse villa.¹

Rond het plangebied zijn verschillende bunkers ingepland uit W.O.II. Ten noorden van het plangebied is het voormalig Maison de Plaisantie gelegen, dat terug gaat tot een versterkt kasteel uit de 17^e eeuw.² Tenslotte staat op de kaart van Ferraris een 18^e eeuwse hoeve vermeld in het westen.

1.3 Onderzoekopdracht

1.3.1 Algemene beschrijving en doel

In het kader van het Onroerendergoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerendergoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van

¹ IAP/VIOE

² Centraal Archeologische Inventaris 2016.

gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving moeten eventuele belangrijke archeologische waarden worden onderzocht voorafgaande aan de werken. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Onderdeel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, zal de bodem onderzocht worden op gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Dit gebeurt in een prospectiefase die kan bestaan uit booronderzoek en/of gravend vooronderzoek in de vorm van proefsleuven en/of proefputten.

Het doel van het **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen). Dit wordt, samen met de gegevens uit het bureauonderzoek, beschreven in de archeologienota.

1.3.2 Aanleiding

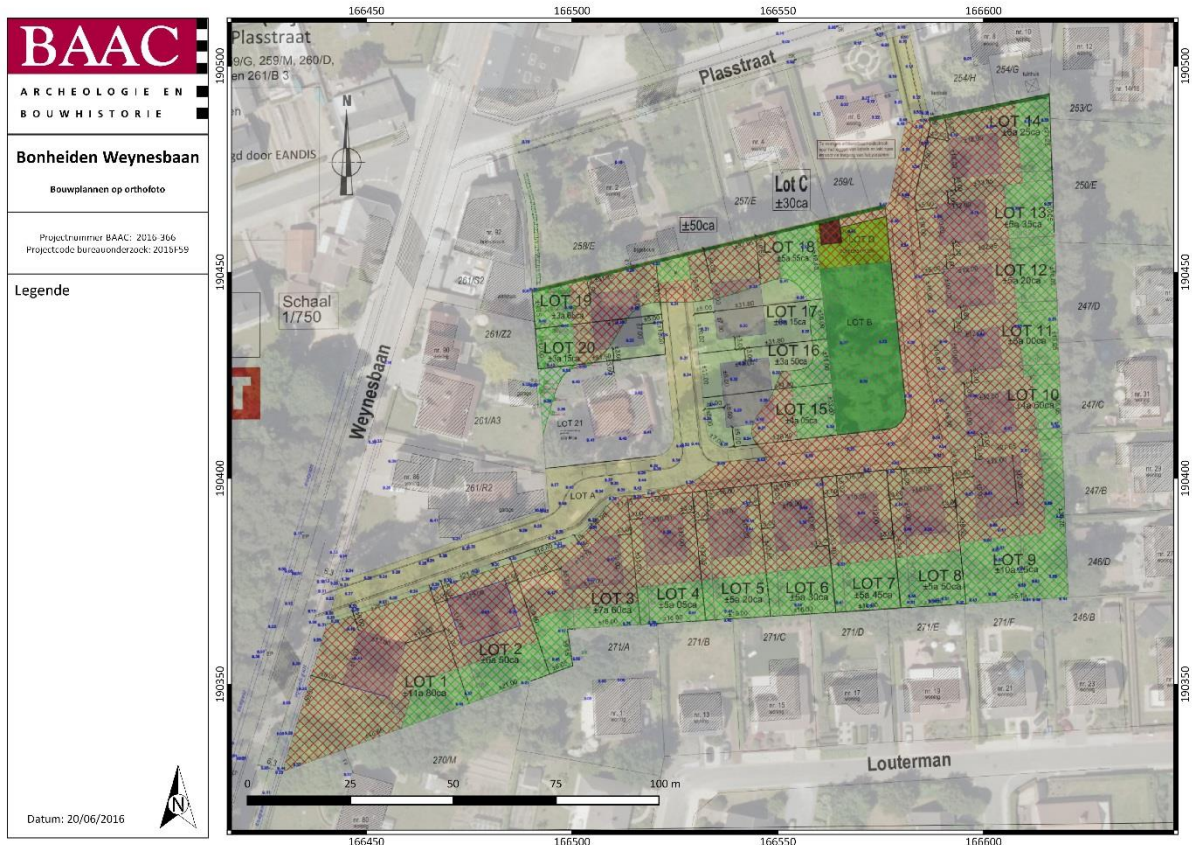
Naar aanleiding van een verkavelingsaanvraag heeft BAAC Vlaanderen bvba in opdracht van Verelst Woningbouw NV een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door Verelst Woningbouw NV een verkaveling gerealiseerd worden. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen (waaronder de aanleg van wegenis, wooneenheden mogelijks met kelder) die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

Wanneer de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen volledig buiten een archeologische zone vallen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones, en bovendien niet voorkomen op de GGA-kaart (gebieden geen archeologie, locaties waar geen archeologische waarden (meer) verwacht kunnen worden) is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. De totale oppervlakte van het onderzoeksgebied te Bonheiden, Weynesbaan bedraagt ca 1.4 ha, valt buiten een archeologische zone en komt niet voor op de GGA, m.a.w. een archeologienota dient bij de verkavelingsaanvraag te worden gevoegd.

1.3.3 Beschrijving ingreep/ geplande werken

Opdrachtgever plant op het terrein een verkaveling met bijhorende wegenis. Hierbij worden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden onherroepelijk vernietigd. De aard en omvang van de ingrepen worden hieronder beschreven.

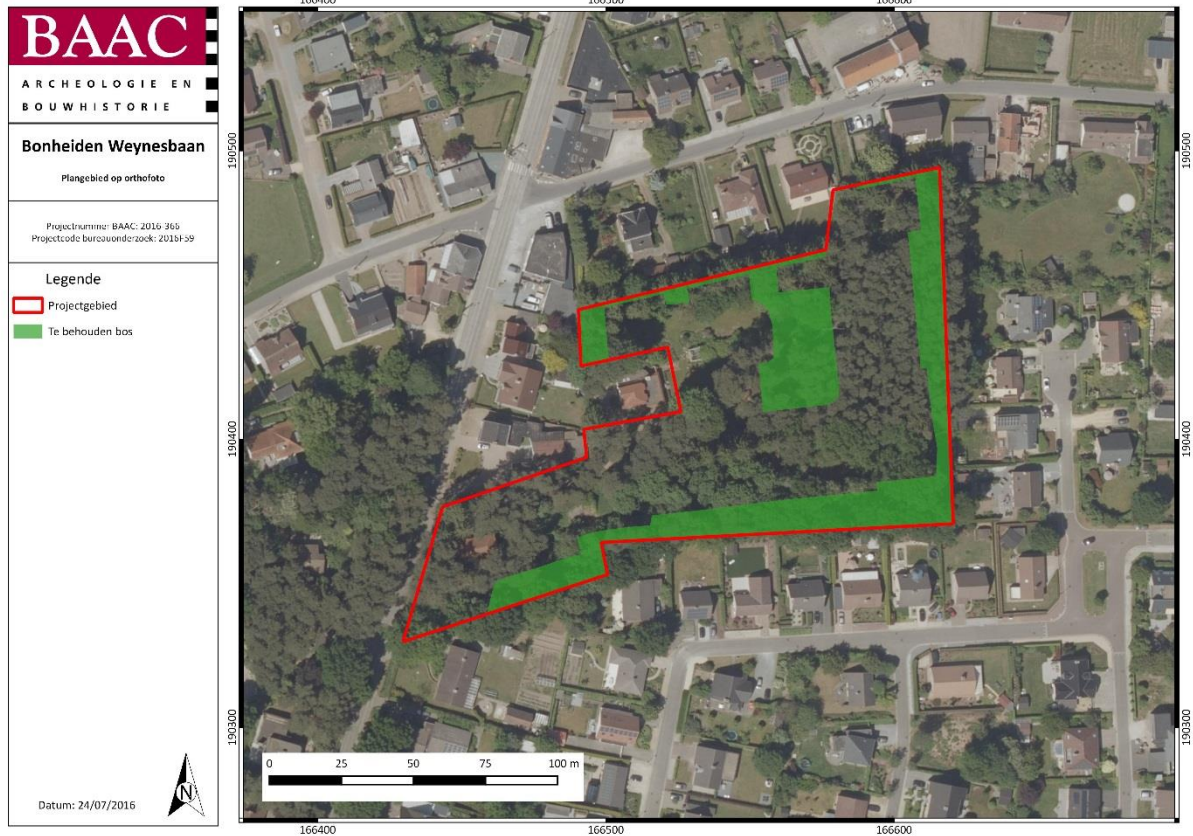
De geplande werken voorzien deels de ontbossing van het plangebied ten voordele van toekomstige verkaveling en bijhorende wegenis. Een deel van het bos blijft behouden (zie Figuur 2). De specifieke ingrepen in de bodem en de dieptes van de verstoringen zijn nog niet bekend, aangezien het hier een verkavelingsaanvraag betreft. De stedenbouwkundige aanvraag met meer specifieke oppervlaktes en dieptes volgt in een later stadium. Gezien de vermoedelijke omvang van de geplande bebouwing en het feit dat bijbehorende infrastructuur wordt aangelegd, kan worden uitgegaan van een volledige verstoring van de eventueel aanwezige archeologisch relevante bodemlagen.

Figuur 1: weergave van de geplande ingreep (plot door BAAC op orthofoto)³

³ Onroerend Erfgoed 2016.

Figuur 2: weergave van het te behouden bos (groen) binnen het plangebied (in het rood)⁴

1.3.4 Randvoorwaarden

Het te onderzoeken terrein beperkt zich tot die delen die ontbost zullen worden. De oppervlakte van het te behouden bos bedraagt ca 4100 m² en vormt zo'n 29 % van het volledige plangebied (ca 14300 m²).

Door het aanwezige bosbestand en enkele kleine gebouwen, kan het terrein nog niet worden betreden en betreft het hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat de ingreep in de bodem zoals gesteld in het programma van maatregelen op een later tijdstip, na het verkrijgen van de verkavelingsvergunning, uitgevoerd dient te worden.

1.4 Strategie en werkwijze

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting onderzoekslocatie, is deze te situeren binnen een breder landschappelijk-historisch kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en archeologische literatuur en de Centrale Archeologische Inventaris.

⁴ Onroerend Erfgoed 2016.

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij worden de gekende archeologische, historische en geologische/geografische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van de onderzoekslocatie geconsulteerd. Aansluitend wordt een uitgebreide cartografische analyse de onderzoekslocatie. Volgende kaarten worden opgezocht en geanalyseerd:

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart
- Bodemkaart
- Bodemgebruikkaart
- Kaart van potentiële bodemerosie

De geomorfologische kaart is voor het plangebied niet beschikbaar.

Historische en archeologische kaarten:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen/Popp-kaart
- Vandermaelen-kaart

De CAI-kaart wordt weergegeven met het grootschalig referentiebestand als onderkaart. De onmiddellijke omgeving rondom wordt op de Ferraris-, Atlas der Buurtwegen, Popp- en Vandermaelenkaart besproken. De beschrijving gebeurde onder meer op basis van de legende uit *België in kaart*.⁵ Indien er een bijzondere locatie op te merken is, wordt deze, indien mogelijk, vernoemd bij naam en uitgebreider beschreven. De historische en archeologische kaarten worden gebruikt om een historisch-archeologische interpretatie van de locatie te bekomen.

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek.

---

⁵ Beyaert et al.

2 Assessment Bureauonderzoek

2.1 Methoden en technieken

Vondsten : N.v.t.

Stalen : N.v.t.

Conservatie : N.v.t.

Sporen : N.v.t.

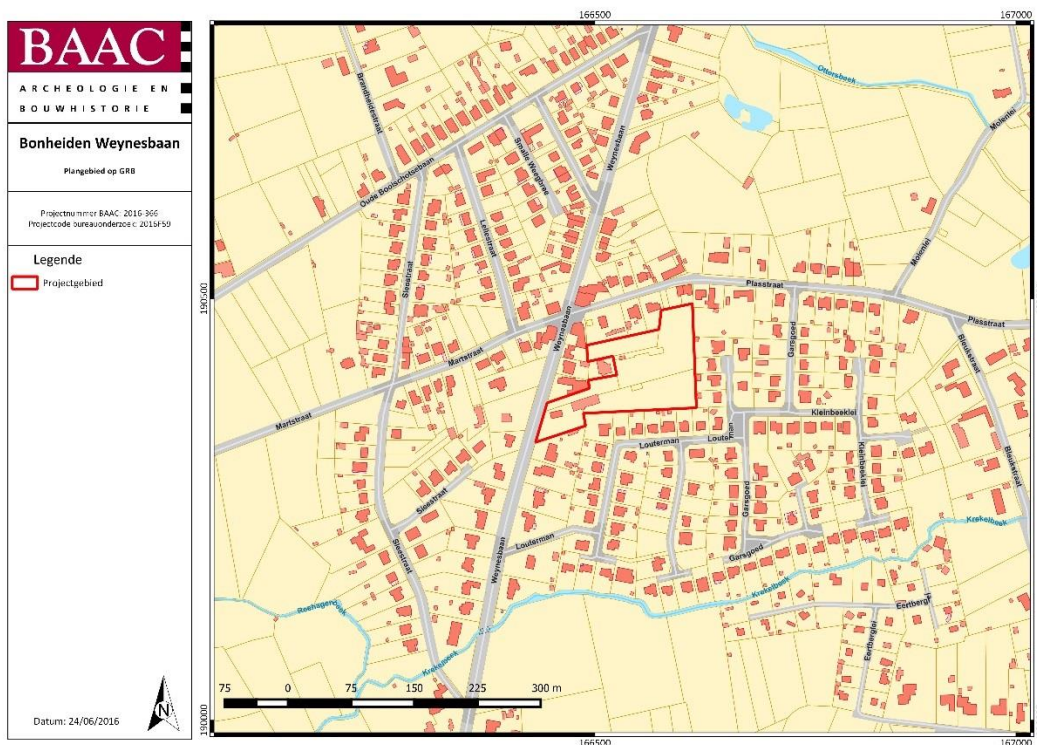
2.2 Assessment onderzoeksgebied

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie en archeologie met betrekking tot het onderzoeksgebied en zijn omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

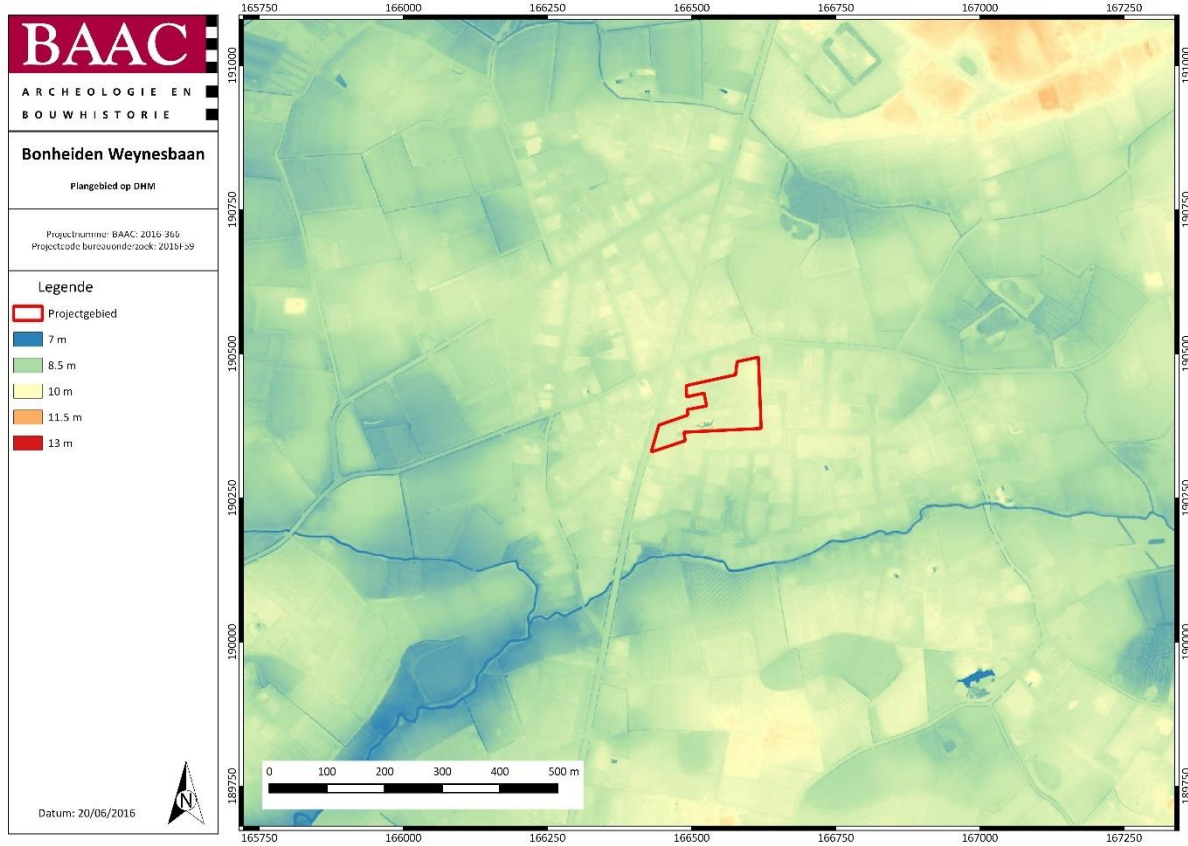
2.2.1 Landschappelijke en bodemkundige situering

2.2.1.1 Topografische situering

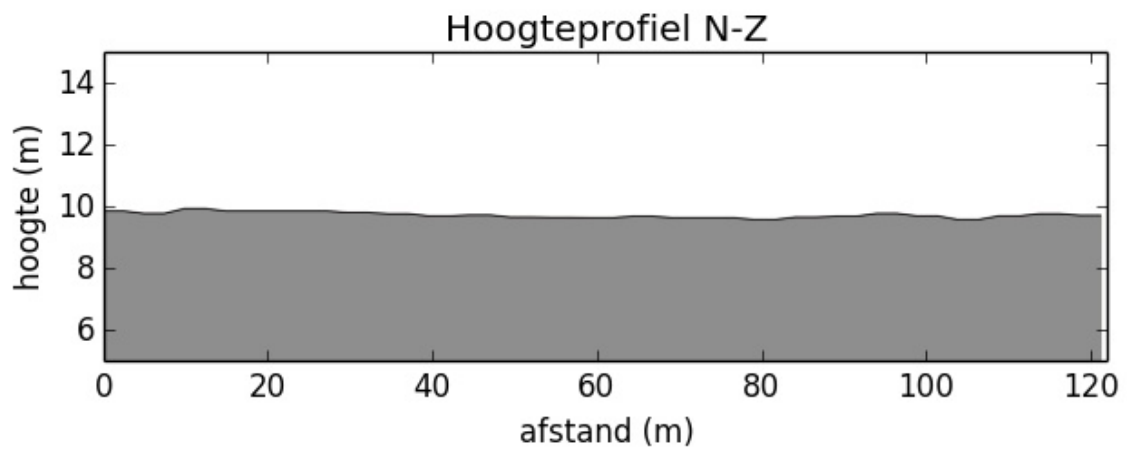
De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op Figuur 3. Het onderzoeksgebied ligt ten oosten van de Weynesbaan, ten zuiden van de Plasstraat en ten zuiden-zuidoosten de Louterman, in de deelgemeente Rijmenam. De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen de 9 m en 10 m TAW (Figuur 4). Het hoogteverloop in het terrein is minimaal (Figuur 5, Figuur 6). Enkele tientallen meters ten zuiden van het plangebied loopt een beek, nl. de Krekelbeek.

Figuur 3: Situering van het onderzoeksgebied (in het rood) op de GRB (DHM)⁶

Figuur 4: Situering van het onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)⁷

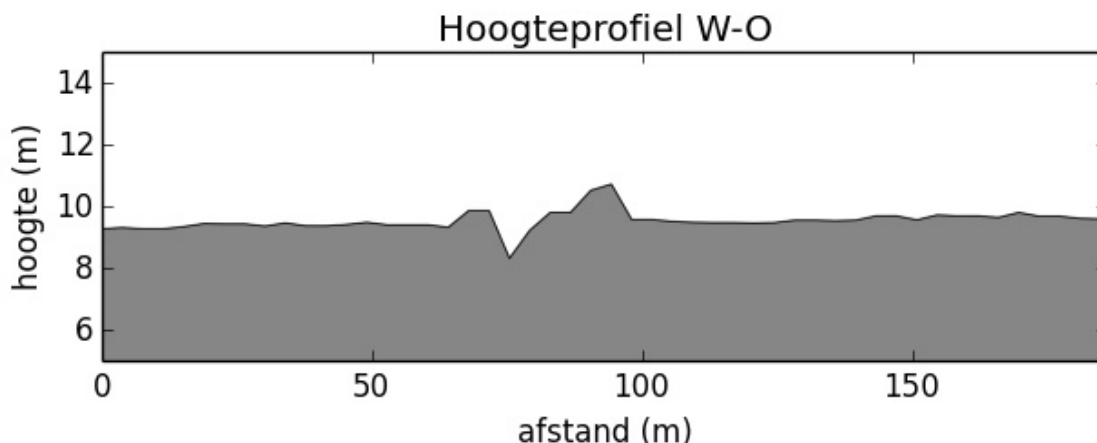

Figuur 5: Hoogteverloop terrein profiel noord-zuid⁸

⁶ AGIV 2016a.

⁷ AGIV 2016a.

⁸ AGIV 2016a.

Figuur 6: Hoogteverloop terrein profiel west-oost⁹

Het onderzoeksgebied heeft een totale oppervlakte van ca 14 ha waarvan het grootste deel bebost is. Er zijn eveneens een aantal kleinere gebouwen aanwezig. Slechts een klein deel van het terrein is vrij van bebouwing en bebossing (Figuur 2).

2.2.1.2 Geologie en landschap

2.2.1.2.1 Algemeen

Het plangebied is gelegen in een depressie, die deel uitmaakt van de oostelijke uitloper van de Vlaamse Vallei. De Vlaamse Vallei is ontstaan tijdens het midden-pleistoceen door een verandering van de afwateringsrichting van de rivieren in het Scheldebekken als gevolg van de doorbraak van het Nauw van Calais.¹⁰ Hierdoor breidde de kustlijn zich in westelijke richting uit waardoor de exclusieve noordelijke drainering teniet werd gedaan. De rivieren verlegden hun loop naar het westen, daar de afstand naar zee in westelijke richting korter werd, en het noordelijke traject werd steeds minder gebruikt. De uitgediepte depressie is het breedst en het diepst ten noorden van Gent en wordt daar het kerngebied van de Vlaamse vallei genoemd.¹¹ De vorming van de Vlaamse vallei is het resultaat van herhaalde erosie- en sedimentatieprocessen, wat resulteerde in een diepere en bredere depressie, en heeft meerdere glaciële en interglaciële perioden in beslag genomen.¹² In de loop van het Weichselien zijn de Vlaamse vallei en haar uitlopers opgevuld met vooral vlechtende rivierafzettingen, meestal afgedekt met eolische sedimenten waardoor een vlak en laag landschap is ontstaan. In de ondergrond van het plangebied zijn twee types van vlechtende rivierafzettingen opeenvolgend aanwezig. Het basale gedeelte bestaat uit sterk grindhoudende tot grindrijke zandafzettingen. Deze werden afgezet door een fluviatiel systeem dat gekarakteriseerd werd door geulen van verschillende orde en meerdere topografische niveaus.¹³ In de diepste geulen, gebonden aan het laagste topografische niveau, werden de grofste sedimenten afgezet, op de hogere niveaus waren dit de fijnere sedimenten. Later, in het Weichselien, is dit riviertype vervangen door een vlechtende rivier die zand afzette waarbij de grindbijnmenging beperkt was. Uit meerdere observaties is gebleken dat deze geulen steeds minder diep werden. Volgens de bodemkaart van Mechelen 58E hebben de oppervlaktensedimenten een textuur gaande van zand tot klei, met een dominantie van de fijnste

⁹ AGIV 2016a.

¹⁰ De Mulder *et al.*, 2003; Sommé *et al.*, 1999.

¹¹ De Moor, 1996; De Moor & Pissart, 1992.

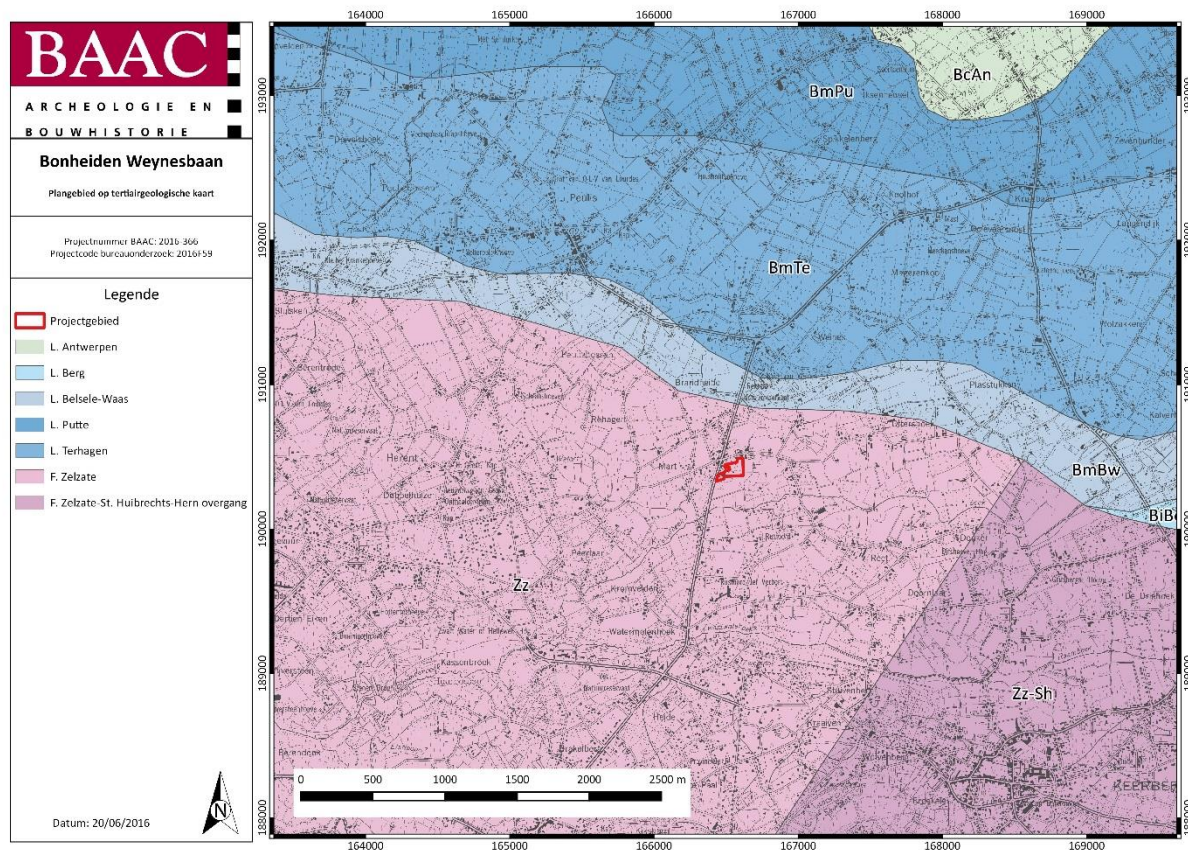
¹² De Moor & Heyse, 1974; Tavernier & De Moor, 1974.

¹³ Williams & Rust, 1969.

fractie. Ongeacht de texturele samenstelling ontbreekt een duidelijk bodemprofiel. Gleyverschijnselen zijn kenmerkend voor het topgedeelte.¹⁴

2.2.1.2.2 Paleogeen en Neogeen (Tertiair)

Op basis van de *Databank Ondergrond Vlaanderen*¹⁵ wordt binnen het plangebied het tertiair substraat gevormd door de Formatie van Zelzate en stamt uit het Onder-Oligoceen en het Boven-Eoceen. Deze formatie bestaat uit het Lid van Ruisbroek, het Lid van Watervliet en het Lid van Bassevelde. Het Lid van Ruisbroek bevat grijsbruine fijne glauconiethoudende zanden (silt) met enkele kleirijke horizonten. Deze afzettingen worden gekenmerkt door een grote mate van bioturbatie en soms oesterschelpen. Het Lid van Watervliet bestaat uit donkergroene zandige klei, glauconiet en glimmerhoudend, maar niet kalkhoudend. Tenslotte bestaat het Lid van Bassevelde uit donkergrijs middelmatig fijn siltig zand tot zand, glauconiet- en glimmerhoudend met af en toe tussenvoegingen van grijze klei.¹⁶

Figuur 7: Situering van het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart¹⁷

2.2.1.2.3 Quartair

Volgens de quartairgeologische kaart 1:200.000¹⁸ (Figuur 10) komen in het plangebied eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichselien (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen (ELPw)

¹⁴ Bogemans *et al.*, 2011.

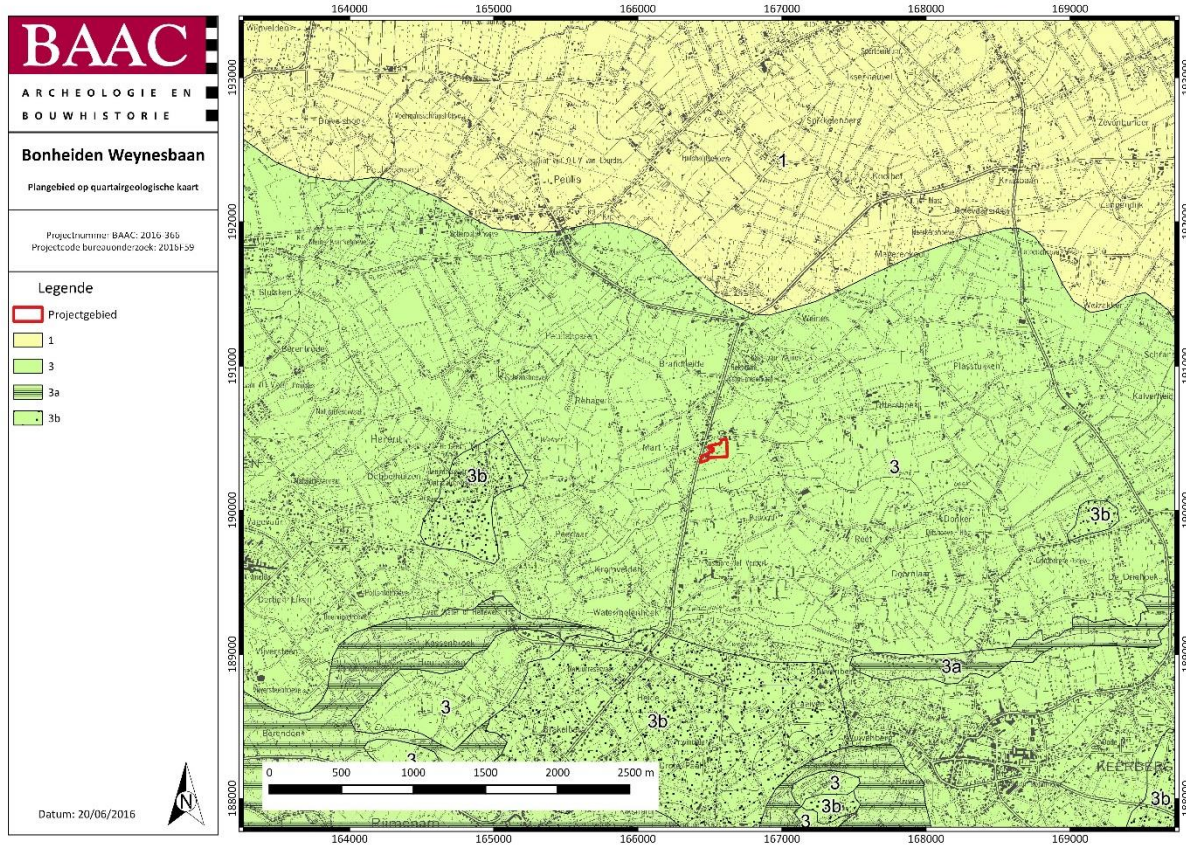
¹⁵ DOV Vlaanderen, 2016a.

¹⁶ Buffel *et al.*, 2009.

¹⁷ DOV Vlaanderen, 2016b.

¹⁸ Databank Ondergrond Vlaanderen, 2015a.

en/of hellingsafzettingen van het quartair (HQ) voor (eenheid 3). Op grotere diepte bevinden zich fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) (FLPw). Direct ten zuiden van het plangebied bevindt zich een uitgestrekte zone met Holocene en/of Tardiglaciale fluviatiele afzettingen (FH) bovenop de Pleistocene sequentie (eenheid 3a). Deze strook volgt de zuidelijke aftakking van de vallei van de Dijle, wat tevens ook de natuurlijke loop ervan vertegenwoordigd.

Figuur 8: Situering van het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart schaal 1:200.000¹⁹

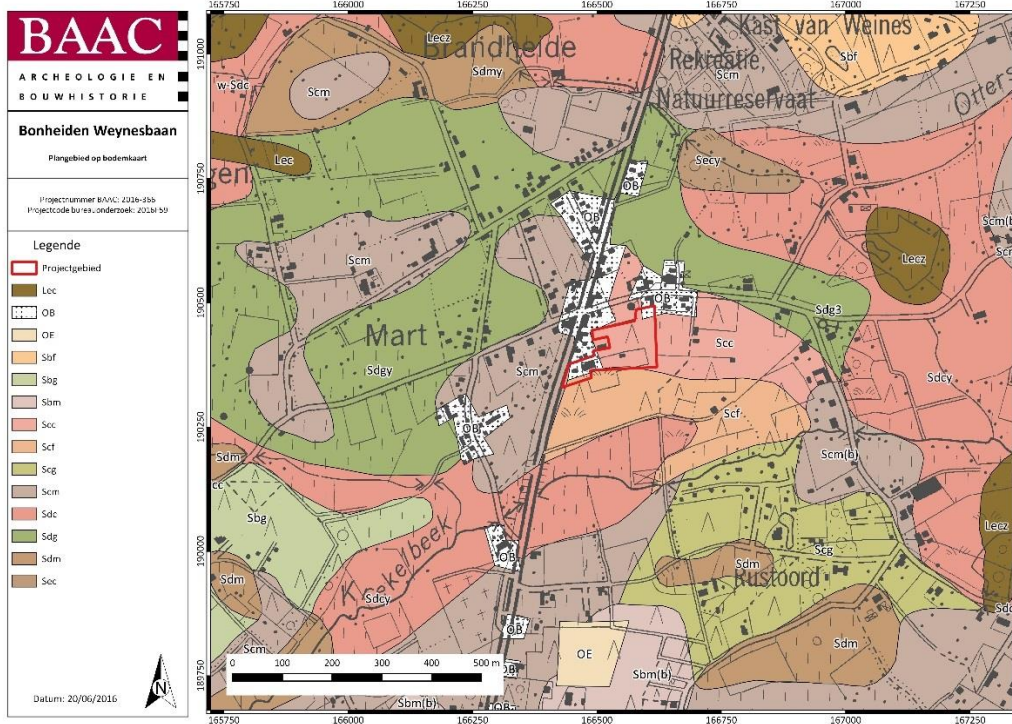
2.2.1.2.4 Bodem

Op de bodemkaart van Vlaanderen²⁰ is de bodem in het plangebied gekarteerd als bebouwde kom (OB) enerzijds en lemig zand (Scc) anderzijds (Figuur 9). Dit is een matige droge bodem met een sterk gevlekte (of met verbrokkelde) B-horizont (uitgeploegde bodems).²¹

¹⁹ DOV Vlaanderen, 2016b.

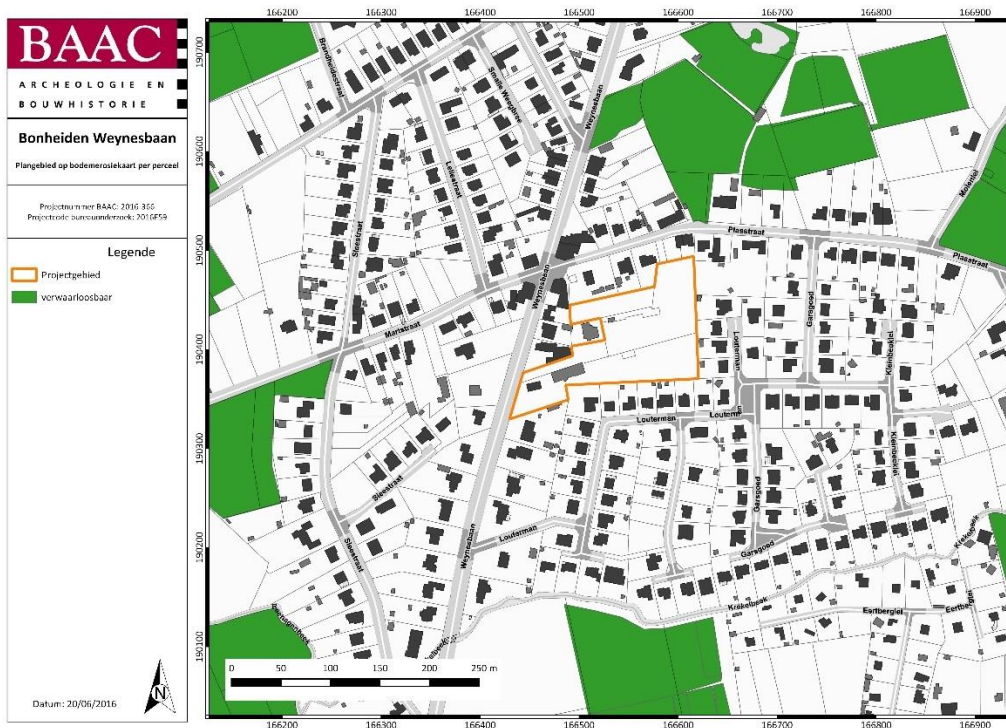
²⁰ AGIV 2016b.

²¹ Van Ranst, 2000.

Figuur 9: Situering onderzoeksgebied op de bodemkaart van Vlaanderen²²

Vanwege de ligging binnen bebouwd gebied is geen relevante informatie over de bodemerositie beschikbaar (Figuur 10). De dichtstbijzijnde gekarteerde terreinen hebben in potentie een verwaarloosbare erosiegraad.

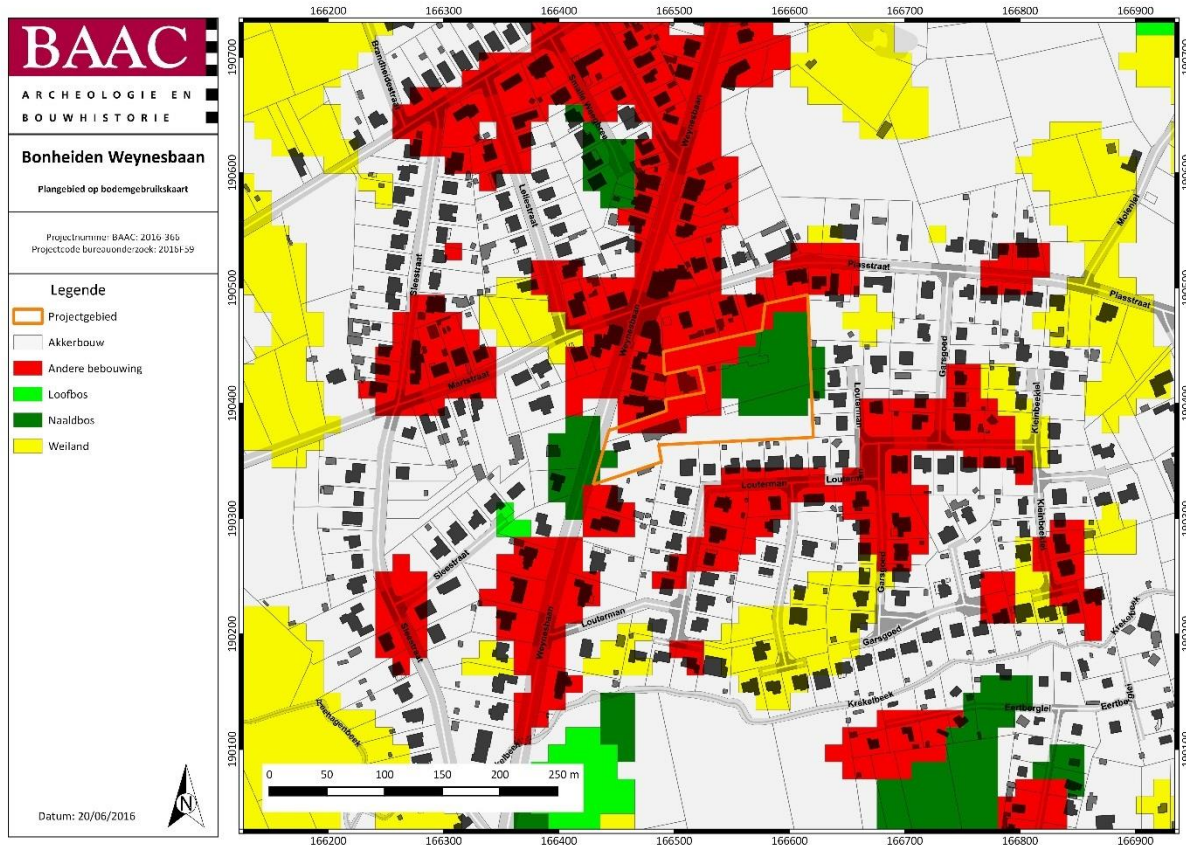
Figuur 10: Situering van het onderzoeksgebied op de bodemerositiekaart van Vlaanderen²³

²² AGIV 2016b.

²³ AGIV 2016b.

Op de bodemgebruiksk kaart wordt het plangebied opgedeeld in drie zones. De zuidelijke zone wordt beschreven als akkerbouw, de westelijke zone als andere bebouwing en de oostelijke zone als naaldbos. In realiteit is het grootste deel van het onderzoeksgebied bebost met slechts een geringe oppervlakte ingenomen door bebouwing. Aan de grafische weergave van de kaart is te zien dat de bodemgebruiksk kaart dan ook niet geschikt is voor bestudering op perceelsniveau.

Figuur 11: Situering van het onderzoeksgebied op de bodemgebruiksk kaart van Vlaanderen²⁴

2.2.2 Historiek

De vondsten van silex en een ijzertijdurpe getuigen van het oude verleden van Rijmenam. Vooral in de Gallo-Romeinse periode moet de gemeente, met het centrum op een hoogte aan de Dijle, al een zeker belang gehad hebben. Vondsten van talrijke fragmenten van dakpannen en een kleine Molensteen nabij de Zwartwaterbeek verwijzen naar een Romeinse villa uit de 4^e eeuw. De huidige Korte Dreef maakte oorspronkelijk deel uit van een heirbaan, een verbinding tussen het Gallo-Romeinse centrum van Elewijt en de weg Asse-Mechelen-Nederland. Het driehoekige dorpsplein daarentegen klimt op tot een Frankische nederzetting, precies aan de rand van de alluviale vlakte van de Dijle. Gelegen in het vlakke landschap aan de Dijle, behoorde Rijmenam in de Middeleeuwen tot het hertogdom Brabant, meer bepaald tot het land van Arkel of van Mechelen, onder toezicht van de Berthouts, heren van Mechelen en Grimbergen tot 1331. Daarnaast was het een grensparochie van het bisdom Kamerijk. Reeds in de 11de eeuw is er sprake van een kapel, afhankelijk van de abdij van Sint-Augustinus te Bornem, in 1120 verenigd met de abdij van Affligem. In 1558 kwam de heerlijkheid Rijmenam in handen van ridder Nicolas Ouddaert, die in dat jaar het leenverhef deed van Keizer Karel. In augustus 1578 had de slag van Rijmenam plaats tussen de Spanjaarden en de staatsen, een strijd die werd uitgevochten om de controle over de stad Mechelen in het meest westelijke deel van de

²⁴ AGIV 2016b.

gemeente, meer bepaald in het Cassenbroek, in de omgeving van de Mispeldonckhoeve (zie Bonheiden, Mispeldonk nummer 1). Rijmenam werd nagenoeg volledig platgebrand en was pas 20 jaar nadien heropgebouwd. In de 17de eeuw kwam het in handen van de familie Cuypers; de laatste heer was Frans Corneel Cuypers, wiens wapenschild door de gemeente werd overgenomen. Ten tijde van Maria Theresia werden de zandduinen voornamelijk met dennen beplant, waardoor de oorspronkelijke heide verdrongen werd. Tot de Eerste Wereldoorlog was het voornamelijk een landbouwdorp, nadien nam de woonfunctie toe.

Het duidelijk driehoekige dorpsplein met de hoger gelegen Sint-Martinuskerk ten zuidwesten vormt het centrum, dat overigens wordt gekenmerkt door een vrij concentrisch stratenpatroon, uitwaaiierend in noordelijke richting en naar het zuiden toe overgaand in één Dijle-overgang met in het verlengde de zogenaamde "Hollakenbaan" met inplanting van het omgrachte "Hollakenhof". Het nagenoeg vlakke landschap wordt gekarakteriseerd door verspreide dennenbossen met inplanting van riante villawijken vanaf het tweede kwart van de 20ste eeuw, afgewisseld met landbouwzones met schaars verspreide hoeven en diverse natuurgebieden, onder meer 't Ven, een moerasbiotoop omgeven door droge duinzandgronden met heide en bossen, gelegen ten zuiden van de Rijmenamseweg; de Vallei van de Bruine Beek, grotendeels op Bonheiden, het Cassenbroek, ten noordwesten van de dorpskern aan weerszijden van de Boeimeerbeek, en de Dijlevallei-Mispeldonk, alle aansluitend op het rivierenlandschap van de Dijle. De voornaamste villawijken zijn te situeren tussen Oude Booischotsebaan, Peulisbaan, Oude Schrieksebaan en Harentstraat en in de bosrijke zone ten noord-oosten van de dorpskern. Verspreid over de gemeente, onder andere rondom het centrum aan de Dijle, liggen een vrij groot aantal bunkers. Ze maakten oorspronkelijk deel uit van anti-tankcentra en bunkerrijen, die op hun beurt een onderdeel vormden van de KW-lijn, een anti-tankhindernis, aangelegd in 1939-1940 tussen de versterkte stelling Antwerpen en de versterkte stelling Namen.²⁵

2.2.3 Cartografische bronnen

Een andere belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Om na te gaan of er bebouwing is geweest op het terrein in historische tijden, of dat het landgebruik van het perceel is gewijzigd doorheen de tijd, zijn enkele historische kaarten geraadpleegd. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16de eeuw of later voorhanden zijn.

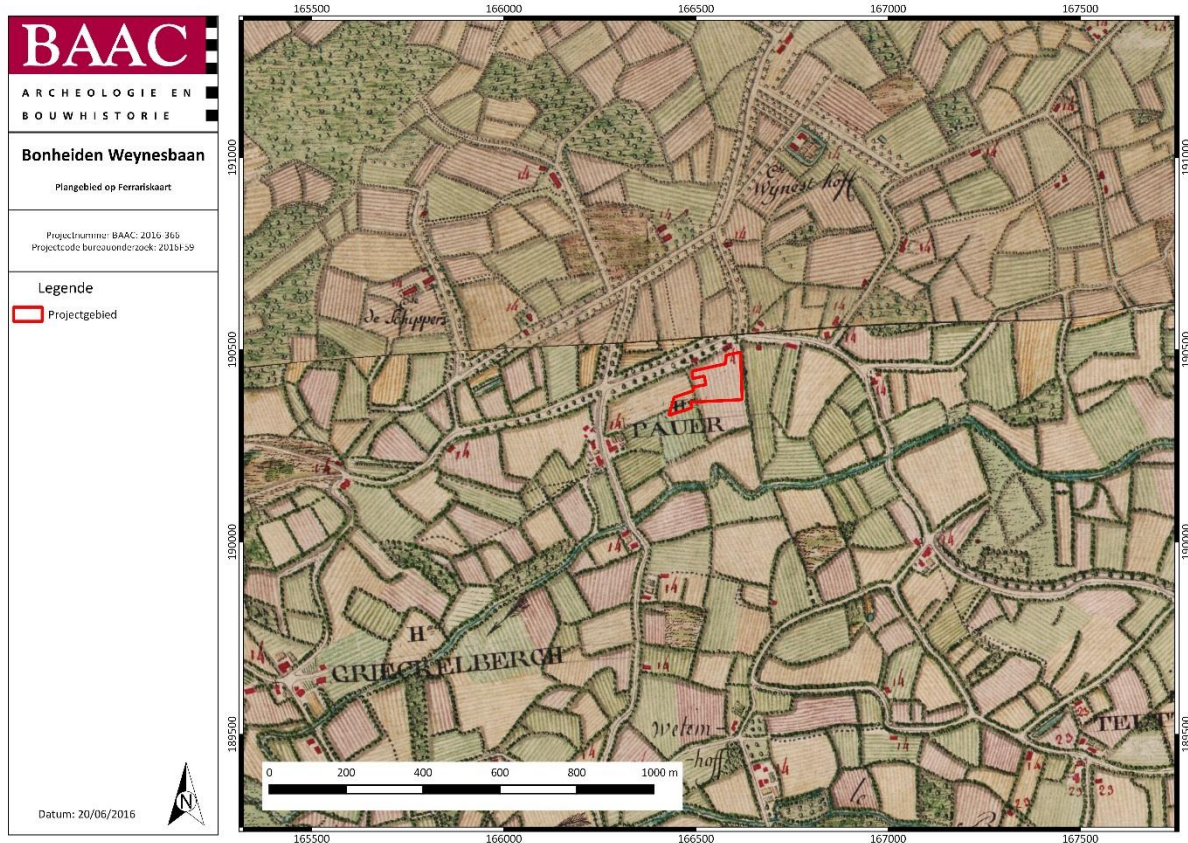
Het historisch kaartmateriaal geeft een beeld van hoe (eventuele) bebouwing evolueerde door de eeuwen heen, maar pas vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen, m.a.w. vanaf de 16de eeuw. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op de kaarten geen garantie dat er geen bebouwing geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals kerken, kloosters en kastelen weergegeven, en was er geen of weinig aandacht voor de "gewone bewoning"/burgerlijke architectuur. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kaarten. Mogelijk eerder aanwezige middeleeuwse structuren waren misschien reeds verdwenen.

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van Joseph de Ferraris, een generaal bij de Oostenrijkse artillerie en veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied.²⁶ Op de Ferrariskaart (Figuur 12) is te zien dat het onderzoeksgebied gesitueerd is in akkerland. Ten zuidwesten van het onderzoeksgebied bevindt zich de Crieckelbergh. Hieruit vloeit de Krekelbeek die tot op heden ten zuiden van het onderzoeksgebied loopt. Ten noorden van het projectgebied ligt het Wynest Hoft, een

²⁵ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/120629>.

²⁶ http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html

17^e eeuw omgracht kasteel (ID 110228), verbonden met de Weynesbaan. Ten westen ligt het kruispunt van de wegen die enerzijds onmiddellijk ten noorden van het plangebied loopt en anderzijds verder ten westen van het plangebied. Deze twee wegen zijn tot vandaag nog steeds in gebruik. De straat ten noorden is de huidige Plasstraat en ten westen de huidige Sleestraat, een straat evenwijdig ten westen van de Weynesbaan.

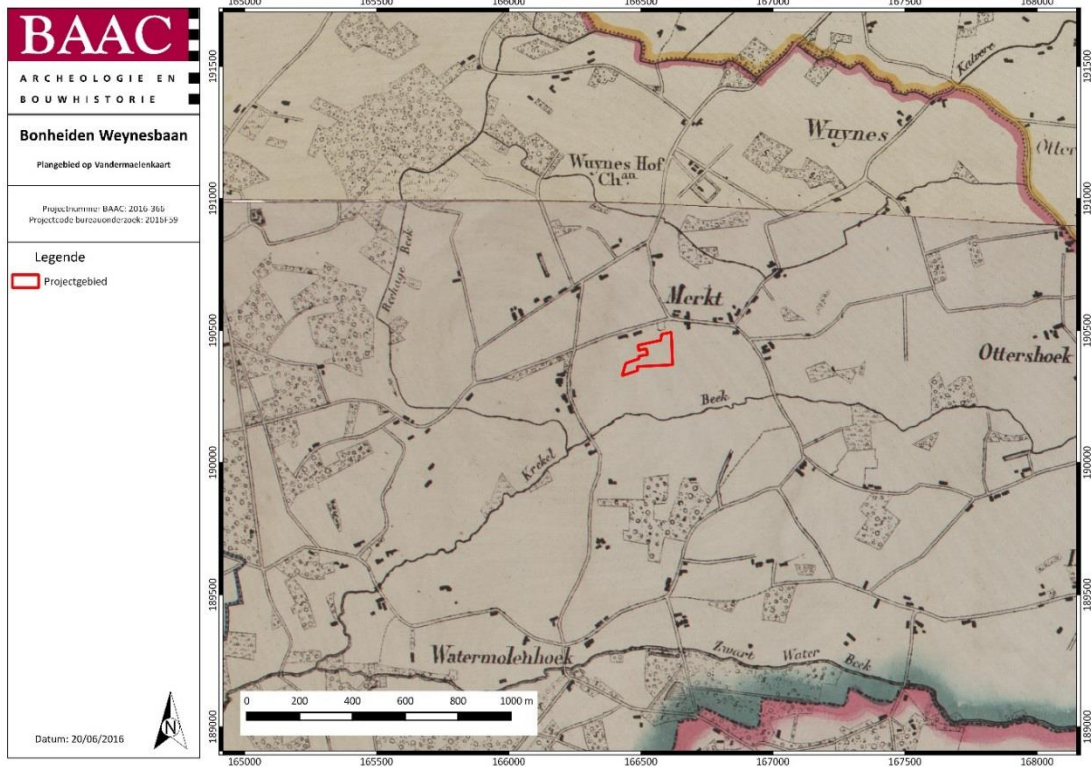

Figuur 12: Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied²⁷

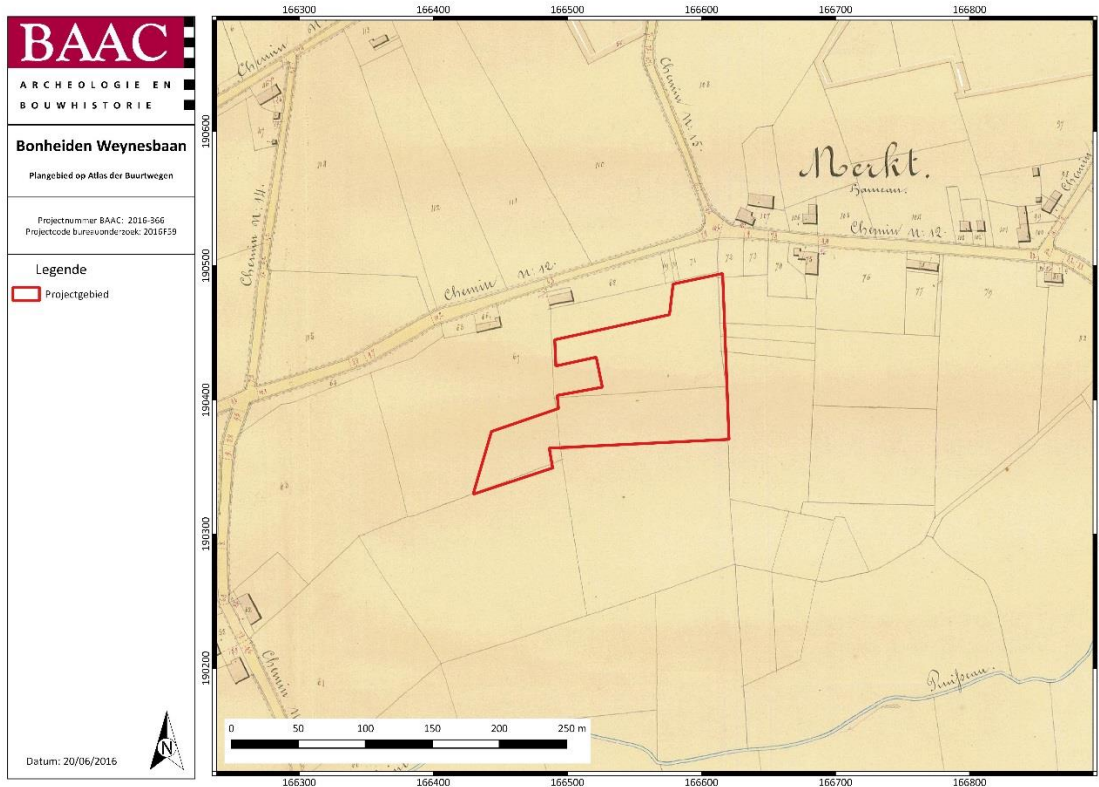
Een volgende bron zijn de Vandermaelenkaarten, die tussen 1795 en 1869 zijn gemaakt door Philippe Vandermaelen. Zijn gedetailleerde (schaal 1:20.000) 'Carte topographique de la Belgique' is tussen 1846 en 1854 gemaakt en bestaat uit 250 folio's.²⁸ Op deze kaart (Figuur 12) zijn voor de regio geen wezenlijke verschillen op te merken in vergelijking met de voorgaande Ferrariskaart. Het verloop van de wegen en water- is nog steeds hetzelfde. Tussen het Wuynes Hof (op de Ferrariskaart aangeduid als Wynest Hof) en het plangebied is de naam 'Merkt' te zien, die eveneens op de volgende kaart nog steeds voorkomt. Er zijn geen aanwijzingen in het huidig beeld van Rijmenam die naar deze naam verwijzen.

²⁷ Geopunt 2016b.

²⁸ <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>

Figuur 13: Vandermaelenkaart uit 1854 met aanduiding van het plangebied²⁹

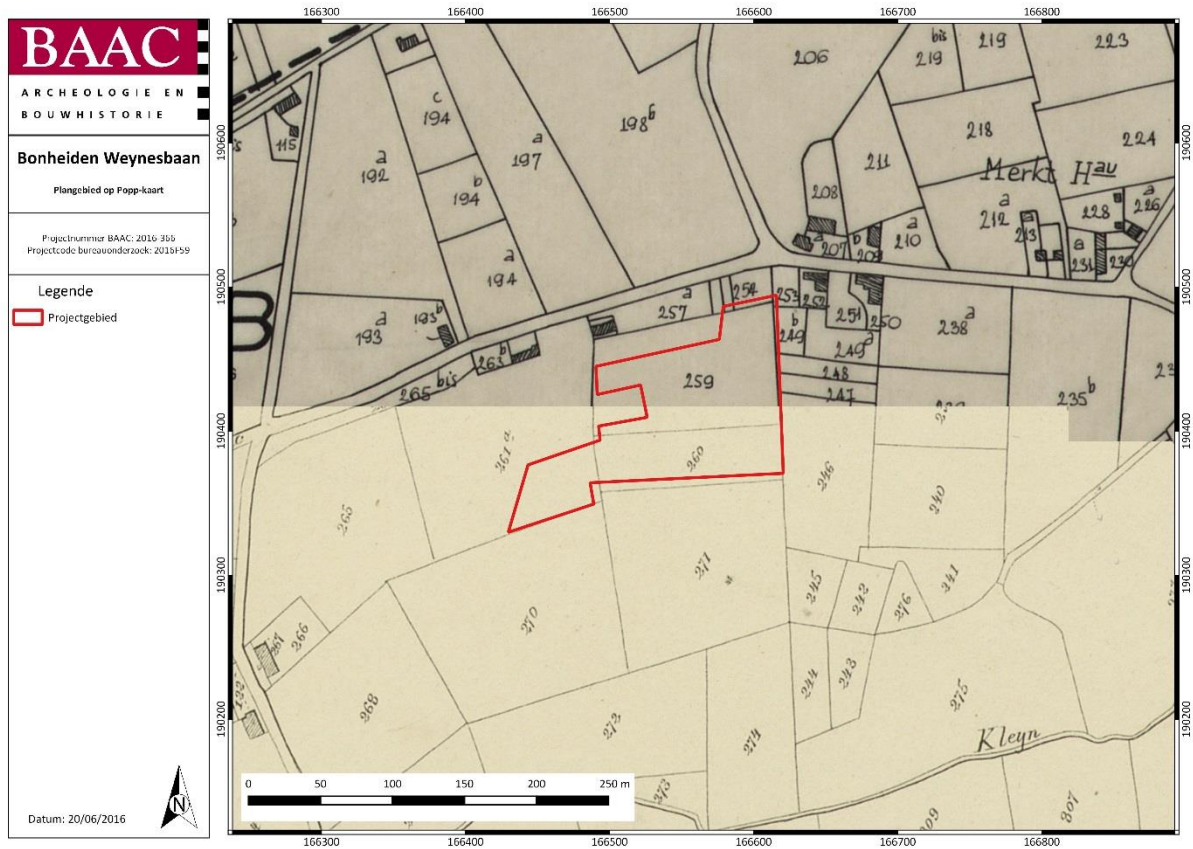

Figuur 14: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het plangebied³⁰

²⁹ Geopunt 2016.

³⁰ Geopunt 2016.

De situatie op de Atlas der Buurtwegen (Figuur 14) is identiek als op de Popp-kaart (Figuur 15) uit de 2de helft 19de eeuw (1842-1879) toont een meer gedetailleerd beeld op perceelsniveau, waarbij een deel van de huidige afbakening van het plangebied overeenkomt met een aantal perceelsgrenzen uit de 19^e eeuw. Ten zuiden heeft de Krekelbeek een andere benaming, nl. Kleyn.

Figuur 15: Popp-kaart met aanduiding van het plangebied³¹

³¹ Geopunt 2016.

2.2.4 Archeologische data

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt ons om een inschatting te maken over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. Voor het plangebied zelf aan de Weynesbaan zijn er geen archeologische waarden gekend (Figuur 16).³² Rondom het projectgebied werd een aantal meldingen teruggevonden. Een overzicht:

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied³³

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
110229	18 ^E EEUWSE ALLEENSTAANDE HOEVE.
165761, 165762, 165760, 165759	BUNKER 2 ^E LIJN VERDEDIGING VAN DE KW-LINIE, W.O.II, 1939-1940.
165682, 165681	BUNKER 1 ^E LIJN VERDEDIGING VAN DE KW-LINIE, W.O.II, 1939-1940.
110228	17 ^E EEUWS SITE MET WALGRACHT, VOORMALIG HOF VAN PLAISANTIE
105087	ALLEENSTAANDE ROMEINSE VILLA

Ten zuiden van het plangebied zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van een Romeinse villa (ID105087), maar de exacte locatie is niet geweten.

Ten noorden van het plangebied ligt het voormalig hof van Plaisantie (ID 110228), gebouwd door Jan-Baptist de Bruxelles, die het dorp en de heerlijkheid van Rijmenam van zijn vader geërfd had; het verhef werd gedaan op 21 augustus 1652. Het kasteel werd vermoedelijk gebouwd circa 1658 (zie jaartal in stucplafond in de huidige "feestzaal"). Het geheel was omgracht en bestond uit twee parallelle gebouwen (zie inplanting Ferrariskaart) waaronder ook stallingen en een schuur. De benaming die heel wat varianten kent, werd ontleend aan de oudst gekende familie die eigenaar was van de heerlijkheid in de eerste helft van de 13de eeuw.³⁴

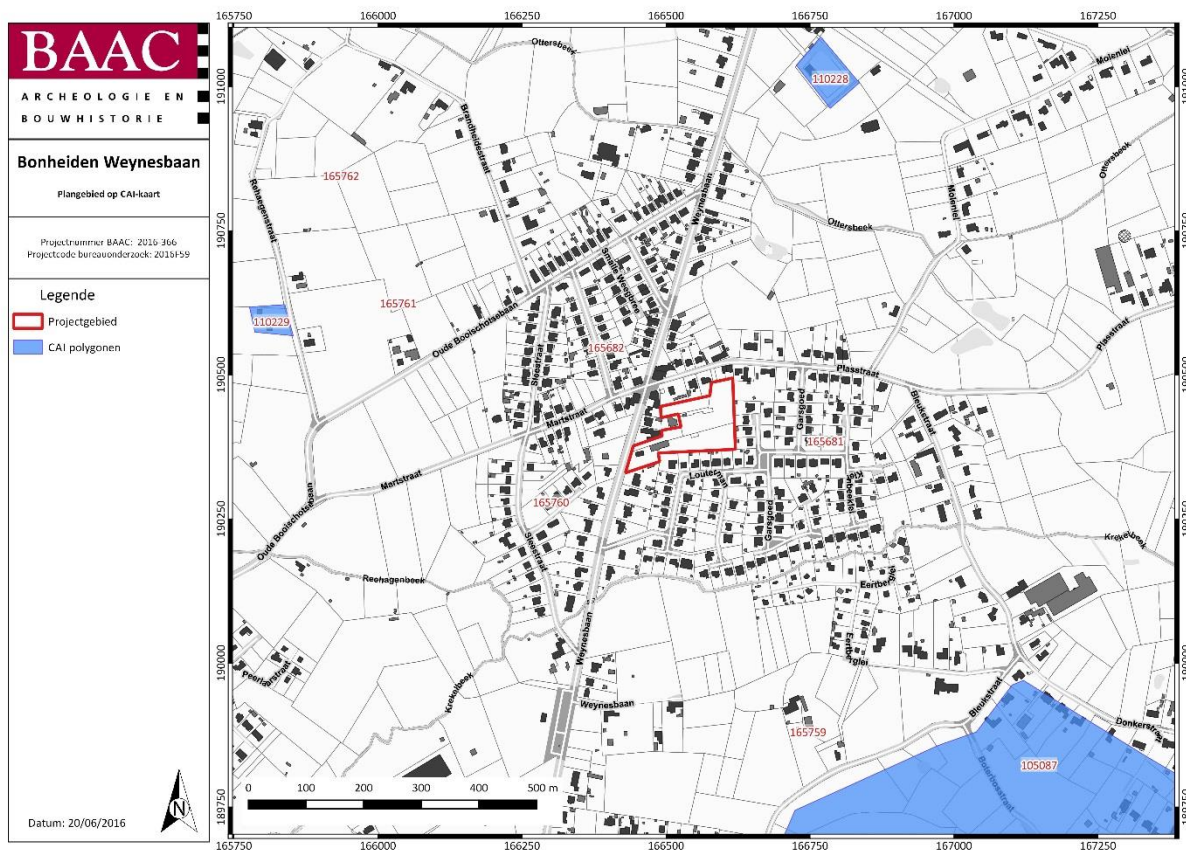
Ten westen ligt een 18^e eeuwse hoeve (ID 110229), vermoedelijk eveneens op de kaart van Ferraris te zien als 'Chateau De schippers' (Figuur 12).

Verder zijn nog overblijfselen in Rijmenam te vinden uit de Tweede wereldoorlog (ID165761, 165762, 165760, 165759, 165682 en 165681).

³² Centraal Archeologische Inventaris 2016.

³³ Centraal Archeologische Inventaris 2016.

³⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/3099>

Figuur 16: CAI-kaart van het onderzoeksgebied met de archeologische vindplaatsen in de omgeving³⁵

2.3 Besluit

2.3.1 Archeologische verwachting

Archeologisch onderzoek in de nabije omgeving van het plangebied wijst op een reeds zeer vroege occupatie door de mens. De oudste vondsten dateren immers uit de Prehistorie (zie historiek). De historische kaarten zoals de Vandermaelen, de Ferraris-kaart en de Atlas der Buurtwegen geven aan dat het huidige onderzoeksgebied sinds lange tijd in onbruik is. Dit zal zeker een invloed hebben op de bewaringstoestand van mogelijke archeologische sporen en vondsten.

Op de historische kaarten staan enkel velden afgebeeld en voor het plangebied en in de directe omgeving zijn weinig archeologische waarden gekend. Dit betekent echter niet dat er een lage verwachting kan voorop gesteld worden aangezien in de regio reeds vondsten en vindplaatsen gekend.

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kan niet met zekerheid gezegd worden of er structuren zullen aangetroffen worden ter hoogte van het plangebied. Het onderzoeksgebied werd namelijk niet specifiek bij naam vermeld in de geconsulteerde historische bronnen. Maar gezien de vroege vermeldingen is de kans op occupatiesporen helemaal niet onbestaande. Voor de oudere perioden (steentijden-metaaltijden-Romeinse periode) is er niets voorhanden wat betreft historische bronnen die relevant zijn voor het onderzoeksgebied. Wel zijn in de erfgoedinventaris en de CAI vondsten bekend uit de steentijd en ijzertijd. Bovendien zou in de omgeving een Romeinse villa aanwezig zijn geweest, maar de exacte locatie hiervan is onbekend.

³⁵ Centraal Archeologische Inventaris 2016.

De enige manier om met zekerheid te zeggen of er in het plangebied archeologische waarden kunnen worden geborgen is dan ook een vooronderzoek met ingreep in de bodem.

2.3.2 Potentieel op kennisvermeerdering

Na afronding van het bureauonderzoek stelt BAAC vast dat verder vooronderzoek noodzakelijk is. Er werd namelijk onvoldoende informatie gegenereerd tijdens deze fase van het vooronderzoek om een mogelijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven en dus een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van verdere maatregelen.

Het bureauonderzoek heeft niet kunnen aantonen dat er geen kans is op het aantreffen van archeologische waarden op het terrein aan de Weynesbaan te Rijmenam. In de ruimere omgeving van het plangebied zijn archeologische resten uit diverse perioden gevonden. Het betreft onder andere lithisch materiaal tot bunkers daterende uit de Tweede Wereldoorlog. Op basis van de beschikbare gegevens van het bestudeerde kaartmateriaal en de historische en archeologische gegevens uit de directe en ruimere omgeving van het plangebied kan echter niet met zekerheid gezegd worden wat de aard en gaafheid van de eventueel aanwezige waarden zal zijn. Hiervoor is een ingreep in de bodem noodzakelijk om het potentieel op kennisvermeerdering te onderzoeken.

2.3.3 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Op basis van de beschikbare gegevens van het bestudeerde kaartmateriaal en de historische en archeologische gegevens uit de directe en ruimere omgeving van het plangebied kan echter niet met zekerheid gezegd worden wat de aard en gaafheid van de eventueel aanwezige waarden zal zijn. Ondanks de afwezigheid van specifieke aanwijzingen uit andere dan bovengenoemde perioden kunnen eventuele archeologische sporen en/of vondsten uit andere perioden niet worden uitgesloten binnen het plangebied. Een veldonderzoek onder de vorm van een ingreep in de bodem is noodzakelijk om hierover uitsluitsel te krijgen.

De beschikbare methoden binnen een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, te weten veldkartering en landschappelijk bodemonderzoek, kunnen niet leiden tot een voldoende gefundeerde uitspraak of in het terrein nog behoudenswaardige archeologische resten aanwezig zijn. Geofysisch onderzoek spoort anomalieën in de bodem op. Gezien de bebouwing van het plangebied en het feit dat geen ondergrondse stenen structuren worden verwacht, zullen de resultaten van een geofysisch onderzoek – indien ze al opleveren – lastig te interpreteren zijn en zal een definitieve interpretatie van de gegevens die door een dergelijk onderzoek kunnen worden gegenereerd afhankelijk zijn van een ondersteunende ingreep in de bodem. Een veldkartering kan enkel een indicatie aangeven uit welke perioden vondsten in de bouwvoor aanwezig zijn. De kans is aanwezig dat deze grond is aangevoerd, bijvoorbeeld bij bemesting in eerdere perioden. Anderzijds kan het ontbreken van vondsten niet direct worden geïnterpreteerd als het afwezig zijn van archeologische waarden: indien de bodem juist intact is, zijn aan het oppervlak geen materialen te vinden.

De enige manier waarop een gefundeerde uitspraak gedaan kan worden over de archeologische potentie van het terrein aan de Weynesbaan te Rijmenam is een vooronderzoek met ingreep in de bodem. Gezien er geen directe aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van steentijdvindplaatsen in het plangebied (een losse lithische vondst is hierin niet indicatief genoeg), is een landschappelijk bodemonderzoek, gevolgd door een eventueel archeologisch bodemonderzoek indien de bodemopbouw intact is, overbodig. De opbouw van de bodem kan preciezer en in meer detail worden beschreven aan de hand van profielen in proefsleuven dan aan de hand van boorkolommen.

2.3.4 Samenvatting voor gespecialiseerd publiek

In het plangebied aan de Weynesbaan te Rijmenam (Bonheiden) wordt een verkavelingsproject gepland door Gronden Verelst bvba. Het betreft enkele percelen die tot op heden grotendeels bebost zijn met uitzondering van enkele losse structuren. Deze laatste worden dan ook gesloopt bij aanvang van de verkavelingswerken en een deel van het terrein wordt ontbost. Het doel van archeologienota was het inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied en het opstellen van een programma van maatregelen voor een (eventueel) vervolgonderzoek. Gebaseerd op de resultaten van het uitgevoerde bureauonderzoek is de noodzaak voor verder archeologisch onderzoek op het terrein bevestigd.

Voor het bureauonderzoek werd gebruik gemaakt van zo veel mogelijk beschikbare bodemkaarten, geologische kaarten, historische kaarten en archeologische gegevens. Bovendien werden de – nog niet in detail uitgewerkte – plannen van de opdrachtgever geplot op de bestaande situatie. Op deze manier kon een inschatting worden gemaakt van het onderzoekspotentieel van het plangebied aan de hand van bodem- en aardkundige gegevens en kon een specifieke verwachting ten aangaan van de archeologische waarden op het terrein worden vastgesteld. Bovendien kon worden ingeschat wat de impact van reeds bestaande verstoringen op het eventueel aanwezige erfgoed waren geweest, en de omvang van vernietiging van het potentieel aanwezige erfgoed door de geplande nieuwbouw werd ingeschat.

Het bureauonderzoek toonde aan dat het plangebied waardevolle archeologische resten zou kunnen bevatten vanaf de steentijd tot de Nieuwe Tijd. Uit de resultaten van het bureauonderzoek bleek ook dat de bodem in het grootste deel van het plangebied onverstord zou zijn. Er is dan ook voor het overgrote deel van het plangebied een zeer reële kans op het aantreffen van intacte archeologische resten. Een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem kan dan ook leiden tot een zekere kenniswinst voor de omgeving binnen een archeologisch kader, ter aanvulling van het huidige bureauonderzoek.

Vanwege het feit dat het terrein nog niet ontbost en de bebouwing nog niet is gesloopt, betreft het hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat de ingreep in de bodem zoals gesteld in het programma van maatregelen, op een later tijdstip, na het in eigendom komen van de terreinen, uitgevoerd dient te worden.

2.3.5 Samenvatting voor breed publiek

In het plangebied aan de Weynesbaan te Rijmenam (Bonheiden) wordt een verkavelingsproject gepland door Gronden Verelst bvba. Het doel van archeologienota was het inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied en het opstellen van een programma van maatregelen voor een (eventueel) vervolgonderzoek. Gebaseerd op de resultaten van het uitgevoerde bureauonderzoek is de noodzaak voor verder archeologisch onderzoek op het terrein bevestigd.

Het bureauonderzoek toonde aan dat het plangebied waardevolle archeologische resten zou kunnen bevatten vanaf de steentijd tot de Nieuwe Tijd. Uit de resultaten van het bureauonderzoek bleek ook dat de bodem in het grootste deel van het plangebied onverstord zou zijn. Er is dan ook voor het overgrote deel van het plangebied een zeer reële kans op het aantreffen van intacte archeologische resten. Een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem kan dan ook leiden tot een zekere kenniswinst voor de omgeving binnen een archeologisch kader, ter aanvulling van het huidige bureauonderzoek.

3 Lijst met figuren

Figuur 1: weergave van de geplande ingreep (plot door BAAC op orthofoto)	5
Figuur 2: weergave van het te behouden bos (groen) binnen het plangebied (in het rood)	6
Figuur 3: Situering van het onderzoeksgebied (in het rood) op de GRB (DHM)	9
Figuur 4: Situering van het onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) ..	9
Figuur 5: Hoogteverloop terrein profiel noord-zuid	9
Figuur 6: Hoogteverloop terrein profiel west-oost	10
Figuur 7: Situering van het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart	11
Figuur 8: Situering van het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart schaal 1:200.000	12
Figuur 9: Situering onderzoeksgebied op de bodemkaart van Vlaanderen	13
Figuur 10: Situering van het onderzoeksgebied op de bodemerosiekaart van Vlaanderen	13
Figuur 11: Situering van het onderzoeksgebied op de bodemgebruikskaart van Vlaanderen	14
Figuur 12: Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied	16
Figuur 13: Vandermaelenkaart uit 1854 met aanduiding van het plangebied	17
Figuur 14: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het plangebied	17
Figuur 15: Popp-kaart met aanduiding van het plangebied	18
Figuur 16: CAI-kaart van het onderzoeksgebied met de archeologische vindplaatsen in de omgeving	20

4 Lijst met tabellen

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied	19
---	----

5 Bibliografie

- AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2016a: *Kleurenorthofoto's* [online], <http://www.geopunt.be> (laatst geraadpleegd op 30 mei 2016).
- AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2016b: *Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen* [online], <http://www.geopunt.be> (laatst geraadpleegd op 30 mei 2016).
- AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2016c: *Tertiair* [online], <http://www.geopunt.be> (laatst geraadpleegd op 30 mei 2016).
- AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2016d: *Quartair* [online], <http://www.geopunt.be> (laatst geraadpleegd op 30 mei 2016).
- AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2016e: *Bodemkaart* [online], <http://www.geopunt.be> (laatst geraadpleegd op 30 mei 2016).
- AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2016f: *Ferrariskaart* [online], <http://www.geopunt.be> (laatst geraadpleegd op 30 mei 2016).
- AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2016g: *Vandermaelenkaart* [online], <http://www.geopunt.be> (laatst geraadpleegd op 30 mei 2016).

- AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2016h: *Poppkaart* [online], <http://www.geopunt.be> (laatst geraadpleegd op 30 mei 2016).
- AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2016i: *GRB* [online], <http://www.geopunt.be> (laatst geraadpleegd op 30 mei 2016).
- BEYAERT M, ANTROP M, DE MAEYER P, VANDERMOTTEN C, BILLEN C, DECROLY JM, ... & WAYENS B 2006. België in kaart: de evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie, Brussel: Lannoo.
- BOGEMANS F., JACOPS J., MEYLEMANS E., PERDAEN Y., STORME A. & VERDRURMEN I. 2010. *Paleolandschappelijk, archeologische en cultuurhistorisch onderzoek in het kader van het geactualiseerde Sigmaplan. Sigma-cluster Dijlemonding*, VIOE Rapporten, Brussel.
- BUFFEL, P. & MATTHIJS, J., 2009. Kaartblad 31-39 Brussel-Nijvel. Toelichtingen bij de geologische kaart van België, Brussel, 2009.
- CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI) 2016: [online], <https://cai.onroerenderfgoed.be> (laatst geraadpleegd op 30 mei 2016).
- DE MOOR G. 1996. De zanden van de Vlaamse Vallei. In: GULLENTOPS F. & WOUTERS L. (red.), *Delfstoffen in Vlaanderen*, Brussel, 63-68.
- DE MOOR G. & HEYSE I. 1974. Lithostratigrafie van de kwartaire afzettingen in de overgangszone tussen de kustvlakte en de Vlaamse Vallei van Noordwest-België, *Natuurwetenschappelijk tijdschrift* 56, 85-109.
- DE MULDER F.J., GELUK M.C., RITSMA I., WESTERHOFF W.E. & WONG T.E. 2003. *De ondergrond van Nederland*, Noordhoff Uitgevers, Groningen/Houten.
- DOV VLAANDEREN 2016: *Databank Ondergrond Vlaanderen* [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>
- EENDUIDIGE LEGENDE VOOR DE DIGITALE BODEMKAART. VAN VLAANDEREN (Schaal 1:20 000). E. Van Ranst & C. Sys. 1 April 2000.
- WILLIAMS P.F. & RUST B.R. 1969. The sedimentology of a braided river, *Journal of Sediment. Petrol.* 39, 649-679.